DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh43536>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 12.05.2020
Kabul Tarihi: 15.06.2020
On-line Yayın: 25.06.2020

Article Type: Research article
Submitted: 12.05.2020
Accepted: 15.06.2020
Published Online: 25.06.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

Çetinkaya, Ş. (2020). Devlet Etkisi ile Sermaye Birikimi ve Türkiye Üzerine SWOT Analizi. *Journal of History School*, 46, 2007-2028.

**DEVLET ETKİSİ İLE SERMAYE BİRİKİMİ VE TÜRKİYE ÜZERİNE
SWOT ANALİZİ (2011-2018)**

Şahin ÇETİNKAYA¹

Öz

Sermaye oluşumu ekonomilerin büyüme göstergesidir. Ülkeler özel sermayenin büyüklüğüne göre gelişim düzeyini ortaya koyar. Bir ülkedeki GSYİH tutarı oradaki sermaye hareketliliğinin sonucudur. Gelişmiş ekonomilere bakıldığında uluslararası şirketlerin ağırlığı görülecektir. Örneğin her yıl açıklanan dünya çapındaki 500 şirket sıralamasında yer alan şirketlerin çoğunluğu gelişmiş ülkelere ait şirketlerdir. Bu şirketlerin birçok ülkeden fazla cirosu olduğu görülmektedir. Her ülke özel şirketlerin büyümesi için politika geliştirmek zorundadır. Gelişmiş ülkelerde, sermaye birikiminin kaynağı uluslararası ticarettir. Çünkü şirketler sadece kendi ülkelerine değil dünya ya satmak üzere üretim hedeflerler. Üretim artışı ile beraber istihdam da artış yaşanır, dış ticarete ihracat lehine artış yaşanır ve birçok makroekonomik göstergede büyümeler görülür. Sermaye birikimdeki bir başka yol ise ürettiklerini en büyük alıcı olan devlete satmak yoludur. Bu yolla ülke içinde büyüme gerçekleşebilir, sermaye birikimi olumlu etkilenebilir. Bu yöntem tüm ülkeler için geçerli bir sermaye birikim yoludur. Türk iktisat tarihine bakıldığında, cumhuriyet döneminden günümüze sermaye birikiminde devletin etkisinin olduğu görülecektir. Yani günümüzdeki birçok köklü şirketin büyümesinde kamu desteği olduğu söylenebilir. Kamu kuruluşu olanlar dışında devletten beslenerek kökleşen şirketler ülke ekonomisinde önemli misyonlarda üstlenmişlerdir. Kendi kuruluş dönemlerinde yabancı kaynaklı birçok ürüne alternatif yerli üretim gerçekleştirmiş, ithalatı azaltıcı ihracatı artırıcı etkiler ortaya koymuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Sermaye, Özel Sektör, Kamu İhaleleri, İhracat, İthalat

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Uşak Üniversitesi,İ.İ.B.F. İktisat Bölümü,İktisat Politikası Anabilim Dalı, sahin.cetinkaya@usak.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2937-4247

Capital Accumulation with the Effect of State Swot Analysis on Turkey (2011-2018)

Abstract

Capital formation is a growth indicator of economies. Countries reveal their level of development according to the size of private capital. GDP amount in a country there is the result of capital mobility. Looking at the developed economies, the weight of international companies will be seen. For example, the majority of the companies listed in the list of 500 companies' world wide, which are announced annually, are companies from developed countries. These companies appear to be more than a lot of countries turn over. Every country wants private companies to grow and it has to develop policy. In developed countries, the source of capital accumulation is international trade. Because companies produce not only to their own countries but also to sell to the world. A long with the increase in production, employment so increases, foreign trade increases in favor of exports, and growth is observed in many macro economic indicators. Another way in capital accumulation is to sell what they produce to the largest buyer state. In this way, the growth in the country can be realized and the accumulation of capital can be positively affected. This method is a valid way of capital accumulation for all countries. When we look at the history of Turkish economics, it will be seen that the state has an impact on capital accumulation from there public an era to the present day. In other words, it can be said that there is public support in the growth of many established companies today. Companies growing by feeding from the state have under taken important missions in the country's economy. During their establishment period, they produced alternative domestic production for many foreign products, and they showed imports that decreased imports and increased exports.

Keywords: Capital, Private Sector, Public Tenders, Export, Import.

GİRİŞ

Kapitalist sistem, varlığını ve varlığının sürekliliğini kâr dürtüsüne borçludur. Özel mülkiyetin, kârın çoklaştırılması dürtüsüne sahip “sermaye sınıfı” olarak adlandırılan belli bir kesimin elinde yoğunlaştığı bu sistem, günümüzde dünyada hâkim ekonomik sistemdir. Bu sistemde ekonominin diğer aktörlerine nazaran sermaye sınıfı, kâr dürtüsüyle hareket ederek ekonomide tasarrufları yatırımlara dönüştürür ve bir ülkedeki ekonomik gelişmenin yapısını, üretimi, politik ilişkileri, teknolojiyi, insan ilişkilerini belirler. Nitekim bu çok boyutluluk, sermaye sınıfının yapısı ve sermaye birikimi arasındaki ilişkinin niteliğinin iki yönlü ilişkiye indirgenmesini engeller. Çok boyutluluk, ülkelerin kapitalizme geç ya da erken geçmiş olmasına, devletin ekonomik ilişkilerdeki rolüne, uluslararası konjonktüre, sermaye sınıfının filizlendiği toplumun sosyo-kültürel yapısı gibi etkenlerin yanı sıra sermaye sınıfının karakteri ve tepkileri ile

sermaye birikiminin genetik yapısı, kapitalist ülkeler arasında farklılıklar gibi nedenlerden doğmaktadır.

Çalışmanın Amacı: Sermaye birikimi için kamu kaynaklarından yararlanılmaktadır. Devletin yaptığı amme hizmetlerinin tamamını üretme imkânı bulunmaz. Bu nedenle bu hizmetleri satın alma yoluyla yapmaktadır. Ancak kamu kaynakları belli bir kesimi zenginleştirebilmektedir. Bu çalışma da ülkelerin sermaye birikiminin kamu kaynaklarından etkilenmesinin ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle bağlantısı olup olmadığının incelenmesi amaçlanmaktadır.

Çalışmanın Hipotezi: Ülkelerin gelişmişlik düzeyi makroekonomik verilere göre anlaşılmaktadır. Devlet destekli kaynak kullanan şirketlerin GSYİH içindeki payları incelendiğinde sermaye birikiminde devlet etkisi görülebilir. Hipotez olarak “Ülkelerde kamu kaynakları ile büyüyen şirketler, sermaye birikiminde önemli rol oynar” görüşü öne çıkmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışma da istatistiksel verilerden faydalanılacaktır. Uluslararası istatistiksel veriler hazırlayan, veri bankaları kullanılacaktır. Resmi kaynaklarda yer alan kamu yatırım istatistikleri ülkelerin gelişim düzeylerine göre incelenip karşılaştırılacaktır. Nicel veriler üzerinden değerlendirme ve yorumlar yapılarak hipotez test edilecektir. Bu alanda yazılan kitaplar, resmi internet sitelerindeki istatistikler, yapılan akademik çalışmalar gibi yazılı ve elektronik ortam verilerinden yararlanılacaktır.

LİTERATÜR TARAMASI

Sermaye birikimi konulu çalışmalarda devlet desteği incelenmiştir. Birçok çalışmada bu durum değerlendirilmiş ve geçmişten günümüze kamu politikalarındaki değişim tespit edilmiştir.

Ayşe Cebeci'nin 2000'li “Yıllarda Türkiye'deki Kamu Yönetimi Değişimini Çözümlemek” başlıklı çalışması 2015 yılında Marmara üni. İİB dergisinde yayınlanmıştır. Çalışmaya göre 1980'lerden günümüze liberal politikaların güçlendiği, merkezi planlı ekonomilerin çöktüğü ve küreselleşmenin her alanda hızla devam ettiği bir süreci yaşamaktayız. Sınırsız rekabetin ve “etkin piyasaların” öne çıktığı görülmüştür. Bu dönemde kamu yönetiminde gerçekleştirilen dönüşüm ve bu dönüşüm ile sermaye birikimi arasındaki ilişkiler ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Kamu yönetimi ve genel olarak da devletin sermaye birikimi ile ilişkisinin sürekli değişen dinamik bir süreçte gelişmesi nedeniyle kapitalist toplumsal ilişkilerin işleyişini tanımlayan ve Marx'dan ödünç alınan genişleyen yeniden üretim süreci ile yeniden tanımlanmıştır. Farklılaşan birikim sürecinin zamanla bulunduğu alandaki ilişkileri homojenleştirmesi ve kar

[2009]

oranlarının düşmesi sonucunda sermaye birikiminin yeni alanlara yönelmesi zorunluluğu açıklanmıştır.

Bilal Kargı'nın "Sermaye birikimi ve sermaye fraksiyonları sentezinde kamu kesimi etkinliğindeki değişim: 1980 sonrası dönemde Türkiye'de özelleştirme" başlıklı doktora çalışması, 1980 sonrası dünya ekonomisinde değişimlerin yaşandığı, bu değişimlerle beraber, Özellikle Keynesyen iktisatta da görüldüğü gibi, belli bir aşamada kamu kesiminin etkinlikleri hemen her alanda kendini gösterebilirken, son dönemlerde kamu kesiminin etkinliklerinin formunudeğiştirdiği de görülmektedir ki, özelleştirme de bu dönüşüm için gösterebilecek en belirgin örnektir. Kamu kesimi etkinliklerinin dönüşümüne verilen özelleştirme uygulamaları aynı zamanda da sermaye fraksiyonları ve sektörel gelişmelerle de paralel bir ilişki içindedir. Diğer bir deyişle, sermaye birikim sürecini farklı formlarda destekleyen kamu kesimi, özelleştirmeyi de farklı sektörel ve fraksiyonel gelişmelere uyumlu olarak gerçekleştirerek sürekli bir dönüşüm halindedir.

Merve Siretli tarafından hazırlanan ve Metin Karadağ yönetimindeki Türkiye'de Kamu Sermaye Birikiminin Bölgesel Büyüme Üzerine Etkisi başlıklı tez'de de kamu sermaye birikimi incelenmiştir.

DPT tarafından 2005 yılında yapılan "Türkiye Ekonomisinde Sermaye Birikimi Verimliliği ve Büyüme" konulu bir çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaya göre çok partili politik sisteme geçildiği 1946 yılı ile planlı kalkınma döneminin başladığı 1960'lı yılların ilk yarısı arasında liberal iktisat politikaları uygulanmış ve kamu yatırımları alt yapıya yönlendirilerek özel sektörün gelişmesi için uygun ortam yaratılmaya çalışılmıştır.

SERMAYE KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ

Bir ekonomide üretim döngüsünü sağlayan en önemli etken sermayedir. Sermaye üretimde emek verimliliğini artıran bir özelliğe sahiptir. İnsanlar tarafından üretilmiş üretim malı veya üretim araçlarıdır. Harcamanın tüketim değil de yatırım harcaması olarak kullanılması öngörülebilir. Böylelikle üretim potansiyeline sahip bir üretim aracı ortaya çıkarılmış olur. Burada rol alan tüm unsurlar ve ortaya çıkan değer sermaye kabul edilebilir.

Sermayenin iki özelliği ön plana çıkar. Bunlar;

- 1) Üretim sürecinde yer alma potansiyeli

Bir değer sermaye olması için üretim döngüsünde fiilen yer almasına gerek yoktur. Üretimde veya yatırımda, iş görme potansiyeline sahip olması onun sermaye olmasını dolaylı olarak vurgular;

2) Üretim aracı olması

Nitelikli veya niteliksiz, birikmiş veya basit üretim için kullanılan tüm emek biçimleri sermaye kabul edilebilir. (Pehlivan ,2015, s:6)

Sermaye durağan yapıya sahiptir. İki farklı şekilde ifade edilebilir.

- 1- Sabit sermaye,
- 2- Döner sermaye.

Sermayenin bu yapısı her dönem aynı kalmıştır.

Sabit sermaye; üretimde sürecinde tükenme göstermeyip, üretim sürecinde devam eden üretim döngüsünün devamlılığını sağlayan üretim araçları (makine, teçhizat vb.) olarak kabul edilebilecek her türlü varlıklardır.

Döner sermaye; Üretim sürecinde tükenen (hammadde, ücretler vb.) girdiler olarak tanımlanırlar.

Sermayenin bu görünümü, iktisat biliminde çeşitli teoriler nezdinde tartışılmıştır. Modern kapitalist devletlerde sermaye sınıfının oluşumu ekonomik rejimlerle farklılıklar göstermiştir.

Devletler sermaye sınıfının oluşumunu desteklemiş, siyasal yapı olarak sermaye sınıfının içinde ye almış veya farklı uygulamalarla kendini göstermişlerdir. Sermayenin durağan bir yapıda olmasını desteklemeyen iktisadi sistemler, sermayenin üretimde doğrudan veya dolaylı biçimde yer almasını sağlayacak etkenler yaratmışlardır. Bu aynı zamanda, iktisadi sistemlerin karakterini belirleyen özellikleri de ortaya çıkarmıştır.

Sermayenin durağan biçimi ile üretimde yer alma arasındaki ilişki tarihte farklı yöntemlerle gelişmiştir. Bu çok yönlü dinamik etkileşimi belirleyen faktör mülkiyet ilişkileridir. Günümüz teknolojisinden uzak tarih öncesi dönemlerde, mülkiyet henüz ortada yokken, insanların sadece ihtiyaçlarını karşılamak için sermayeyi üretime dönüştürdükleri ve bu nedenle birikimin henüz oluşmadığını görürüz. Sınırsız ihtiyaçların karşılanmaya başlandığı bu geçiş evresinden sonra kıt mallar üzerinde mülkiyet ilişkileri doğmaya başlamış ve toplumsal sistemler ortaya çıkmıştır (Pehlivan,2015,s:12).Sermayenin 1980 sonrası bilgi toplumu süreci ile ortaya çıkan beşeri sermaye olarak adlandırılan bir çeşidi daha bulunmaktadır. Beşeri sermaye kavramı insanın üretken olarak ortaya koyabileceği tüm nitelikleri içermektedir (Yumuşak ve Bilen, 2000,s:18).

BİRİKİM SÜRECİNDE DEVLET TOPLUM İLİŞKİSİ

Birikim sürecinin, toplumsal sınıflar arasındaki ilişkilerini düzenleme cihetinde ortaya çıkan devlettir. Gelişme sürecinde devlet otoritesi, sermaye

[2011]

genişlemesini desteklemekle kalmayıp, toplumun diğer kesimlerindeki tasarruf düşüncesini de diriltmeye yönelik misyon üstlenmiştir. Bu ikili fonksiyonu ile devlet, genişletilmiş yeniden üretimin sürekliliğine odaklanmıştır (Kargı,2010,s:35).

Her ekonomide, çıktı üretilebilmesi için fizikî sermaye, beşerî sermaye, işgücü ve doğal kaynaklar gibi girdiler girişimciler tarafından farklı teknolojik bilgiler çerçevesinde ve farklı oranlamalarla bir araya getirilir (Karataş, Çankaya,2010).

Devlet toplumda özel sermayenin yetmediği alanlarda sermaye temini misyonunu üstlenir. Ancak bu temin esnasında üretim faktörlerinin sömürülmesini engellemek üzere de önlemler alır. Ancak bu sermaye birikimini sekteye uğratacak bir durumu da ortaya çıkaracaktır.

Devlet, biriktirmek için biriktirmek formülasyonunun devamlılığı için, “öncelikle ücret sözleşmelerinin uzatılması, baskın grevler olasılığını yasal olarak kısıtlamak, izinsiz grevleri yasaklamak ve enflasyon tehlikesine karşı gelir politikasını” düzenlemek amacını yüklenmektedir (Mandel, 1998).

İKTİSAT OKULLARI VE SERMAYE BİRİKİMİ

Sermaye birikiminin, özgür bir sermaye sınıfı yahut devlet gibi farklı ekonomik aktörler tarafından gerçekleştiriliyor olması, diğer bir deyişle kâr amacıyla yapılıp yapılmaması yaratılan verimlilik, zenginlik, istihdam artışı vb. makroekonomik göstergelerin derecesini ve faydasını belirleyen önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomi biliminin doğuşundan bu yana farklı iktisat teorilerinde, farklı farklı yönleriyle analiz edilen bu hususlar “sermaye birikimi”, “sermaye sınıfı” ve “devlet” kavramları) iktisat tarihi için ekonomik değişimi anlamakta elzemdir. Bu nedenle farklı iktisat okullarının belirtilen konulardaki bakış açılarına kısaca değinmek gerekmektedir.

Merkantilizmde sermaye birikimi yaklaşımı doğrudan ve dolaylı olarak üç özelliği dışa vurmaktadır:

- 1) Ülkeye giren değerli maden stoklarının, bir zenginlik göstergesi olarak yeni savaşları ve yeni ticaret yollarının ilhakını finanse etmek üzere elde tutulmaya çalışılması;
- 2) İmalat üretiminin milli ekonomik yapı etrafında merkezi şekilde korunması;
- 3) Üretimin tüketimden fazla olmasının teşviki (Kazgan, 2012).

Fizyokratların en önde gelen temsilcisi François Quesnay, servetin kaynağını mübadele ilişkilerinde değil üretim sürecinde aramış; henüz sanayi üretiminin

Fransa’da gelişmediği ve Fransa ekonomisinin tarıma dayandığı bu dönemde, tarım üretimini iktisadi düşünce sisteminin merkezine oturtmuş iktisatçıdır. Zenginliğin kaynağının üretim sürecinde ve özellikle tarım üretiminde olduğunu vurgulayan Quesnay, tarım ürünlerinin serbest mübadelesine önem verilmesi gerektiğini ve devletin ticari serbestiye müdahale etmesinin ekonomik dengeleri sarsacağı görüşünü öne sürmüştür.

Bu ilke, sonraki Klasik İktisat ve Neo-klasik İktisat teorilerinde Liberal Ekonominin temel dayanaklarından bir olarak sahiplenilecektir. Fizyokratların öne sürdüğü doğa felsefesinin, diğer bir deyişle, *Tabi Kanunun* arka planını oluşturduğu bu görüş “Laissezfaire, laissezaller, laissezpasset” (Bırakınız yapsınlar, bırakınız gitsinler, bırakınız geçsinler) sözleriyle ifade edilmiştir. Bu üçlü kalıp doğrudan sınıfsal ilişkilere gönderme yapmakta ve dönemin ekonomik sorunlarını özetler niteliktedir. Fizyokratlar, “artık” yaratan üretim faaliyetlerinin yalnız tarımsal üretim olduğunu bunun doğal sonucu olarak da yalnızca tarımda çalışan emeğin üretken olduğunu ve tarımda kullanılan sermayenin verimli olacağını öne sürerler. Böylece sermaye birikiminin kaynağını mübadele alanından üretim alanına çektikleri ve sermaye sınıfının servetinin, kârının kaynağının doğada arandığı görülmektedir. Sermaye birikiminin kaynağı doğadır, bundan dolayı üretken olan iş doğayla etkileşim içinde olan iştir.

Bu görüş “üretken sermaye” kavramına gönderme yaparak daha sonra Adam Smith tarafından geliştirilecek olan sanayi sermayesinin de üretken olduğu ve iktisat teorisinin “üretken” faaliyetler üzerine odaklanacağı bakışın temelini de teşkil etmektedir. (Savaş, 2007)

Klasik iktisadın kurucusu Adam Smith, Merkantilistlerin sermaye birikiminin kaynağını değerli maden stoklarındaki artışta ve Fizyokratların da sadece tarım üretiminde aramasını eleştirmiş, bunun yerine üretken ekonomik faaliyetin “emek” olduğunu ifade ederek hem Merkantilist görüşü sarmış hem de Fizyokratların “tarımsal üretimin zenginliğin kaynağı olduğu” görüşünü daha üst bir statüde, yani “emek” kategorisinde, kapsayarak işlemiştir. **Klasik Okul**, sermaye birikimi hususunda da kendinden önceki teorilerden köklü biçimde ayrılır. Para sadece mübadele aracı olarak kabul edilir. Böylece Fizyokratların doğanın üretkenliği görüşünü reddederler; çünkü doğa diğer bir deyişle toprak sabittir(Ersoy,2008)

Ricardo’nun Toprak Rantı Teorisi her ne kadar farklı toprakların verimlilik düzeylerinin üretimi ve böylece topraktan elde edilen rantın farklılaşacağını vurgulasa da Klasik İktisat rant, işgücünün üstünlüğüne yapılan vurguyu azaltmamaktadır. Sermaye birikiminin özü, işgücünün yarattığı “artık değer”dir (Pehlivan,2015).

Kapitalizm, maddi ve simgesel olarak iktisadın topluma egemen olduğu bir düzendir. Kapitalizmin değişmeyen omurgasını, sermaye birikimi sürecinin özerk ve başat bir amaç konumuna gelmesi oluşturur. Kapitalizmin egemen olmasıyla, sermaye birikimi sürecinin gerekleri, toplumun farklı katmanlarının büyük bölümü tarafından kendi yararları için kabul edilip uymaları gereken zorunluluk ve hedefler olarak algılanmaya başlanır(İnsel, 2001).

SERMAYE BİRİKİMİNE DEVLET DESTEĞİ ÖRNEKLERİ VE KAMU İHALELERİ

Kamu ihalelerinde bulunan şirketlerin yıllara göre sayıları ve bu şirketlerin ihale bedellerinin GSYİH içindeki paylarına bakıldığında sermaye birikiminde yıllara göre devlet desteği tahmin edilebilecektir. Aslında gelişmiş ekonomilerde de devlet ihaleleri önemli bir sermaye birikim kaynağı kabul edilebilir. Ancak devlet ihalesi dışında büyüyen şirketlerin oranının daha yüksek olması beklenmelidir.

Kamu yatırımlarına bakıldığında devletin sermaye birikimine katkısı bir noktada görülebilir. Çünkü kamu hizmetlerinin birçoğu satın alma yolu ile yapılmaktadır. Özellikle alt yapı, inşaat ve ulaşım gibi bir çok alanda yatırımlar kamu tarafından satın alınır. Dünya bankası verilerinde ülkelerin kamu yatırımları raporlanmaktadır. Bu veriler ışığında altyapı yatırımlarında en fazla kamu ihalesi alan ilk 10 şirket arasında Limak Holding, Cengiz Holding, Kolin, Kalyon ve MNG Holding de bulunuyor. Dünya Bankası her yıl ülkelerin devlet ve özel sektör yatırımlarını, projelerini ve taahhütlerini raporlaştırıyor. 1990 - Temmuz 2018 yılları verilerine göre Türkiye altyapı yatırımlarında en fazla yatırım yapan ve proje geliştiren ülkeler arasında yer alıyor. Türkiye altyapı yatırım listesinde 143 milyar dolar ile Brezilya, Hindistan ve Çin'den sonra dördüncü sırada, altyapı projeleri sayısı bakımından ise Çin, Hindistan, Brezilya, Rusya ve Arjantin'den sonra geliyor. En fazla yatırım yapılan altyapı alanları ise elektrik, yol, su ve kanalizasyon, liman, doğal gaz, havaalanı ve demiryolu hatları olarak sıralanıyor².

²<https://ppi.worldbank.org/en/snapshots/rankings>

Grafik 1: Kamu Proje Sayılarında Dünya Sıralaması

Kaynak : <https://ppi.worldbank.org/en/snapshots/rankings>

Dünya kamu yatırım sıralamasında Çin 1.695 1.sırada yer alırken, Türkiye 236 proje ile 7.sırada yer almaktadır. Sıralamada 500 proje üstünde projeye sahip olan ülke sayısının 3 olması Çin Hindistan ve Brezilyanın çok önemli bir bütçe ayırdığını göstermekle beraber, bu ülkelerin nüfus yoğunluğunda etkisi olduğu söylenebilir. Çin ve Hindistan 2,7 milyar ile dünya nüfusunun yaklaşık %40'ına sahiptir. Bu ülkelerden çok daha az bir nüfusa sahip olan Brezilyanın onlara yakın sayıda projesinin olması dikkat çekicidir.

Grafik 2: Kamu Yatırımları Tutar Sıralaması (USD)

Kaynak : <https://ppi.worldbank.org/en/snapshots/rankings>

Yatırımların parasal büyüklüklerine göre sıralanması ise Grafik 2 ile şöyle sıralanmaktadır. En fazla kamu yatırımı yapan ülke 404 milyar \$ ile Brezilya, 265 milyar USD ile Hindistan gelmektedir. En fazla nüfusa sahip olan Çin ve Hindistan birbirini izlemektedir. Türkiye Çin'den sonra 4.sırada yer almaktadır. Türkiye 144 milyar USD kamu yatırımı yapmıştır. Görüldüğü gibi Brezilya 200 milyon nüfusu ile 2,7 milyar nüfuslu Hindistan ve Çin'den daha fazla değerde projelere sahiptir.

KÜRESEL SERMAYE DAĞILIMINDA SEKTÖR AĞIRLIKLARI

Şirketlerin faaliyet alanları kamuya yakın olduğunda sermaye birikiminde kamu desteği varsayımı güçlenebilir. Dünya Bankası ülkelerin yatırım raporlarını yayınlamaktadır. Bu raporlarda kamu yatırımları alt yapı, ulaşım, enerji ve inşaat gibi başlıklarla ele alınmaktadır. Küresel şirketlerin zenginlik sıralamasındaki son 5 yıllık duruma bakıldığında durum şöyledir;

Tablo 1

Küresel Şirketler Sıralamasında İlk 5 Şirket (2014-2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
1	Walmart	Walmart	Walmart-	Walmart-	Walmart-
2	Exxon Mobil	Exxon Mobil	Exxon Mobil	BerkshireHathaw	Exxon Mobil
3	Cheron	Chevron	Apple	Apple	BerkshireHathaw
4	BerkshireHathaway	Berkshire Hathaway	Berkshire Hathaway	Exxon Mobil	Apple
5	Apple	Apple	McKesson	McKesson	UnitedHealthGr

Kaynak: <https://fortune.com/fortune500/>

Bu sıralamada her zaman enerji, perakende mağazacılık, bilişim teknolojileri ve enerji şirketleri bulunmaktadır. Aynı zamanda bu şirketler gibi alt sıralardaki şirketlerde genellikle gelişmiş ekonomilere ait şirketlerdir. Küresel şirketler içinde 117 tane kamu şirketi bulunmaktadır. Ancak bu şirketler kamu iktisadi teşekkülü olarak geçmektedir. Yani devletin sermaye birikimine katkı yaptığı şirketler değildir.

TÜRKİYE'DE SERMAYE BİRİKİMİNE DEVLET DESTEĞİ VE KAMU İHALELERİ

Kamu ihalelerinin GSYİH içindeki payları toplam üretimdeki etkisini belirleyecektir. Türkiye örneği ile yapılan bu çalışma 2011-2018 aralığında incelenmiştir.

2010 Yılında toplam 156903 adet ihale gerçekleşmiş olan kamu ihale sayısı 2011 yılında 192500'e yükselmiştir. Bu ihalelerin bedeli 63.643.355.000 TL den 74.858.448.000 TL ye yükselmiştir.

Tablo 2

Türkiye'de 2011 Yılı Kamu İhaleleri

İhale sayısı	Tutar (.000)	Değişim	GSYİH	Oran
136.926	74.858.448.-	(+) %22,7	1.394.477.166	%7,07

Kaynak: http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2011_yil_sonu_kamu_alimleri_raporuv2.pdf
(Erişim Tar: 01/02/2020)

Oransal olarak ihale sayısında %22,7, ihale tutarında ise %17,6 oranında artış meydana gelmiştir. 2011 yılı GSYİH rakamları içindeki oranı %5,77 olarak gerçekleşmiştir.

2011 yılı verilerine göre ihalelerin çeşitliliği sınıflandırıldığında, %44,61 oranında mal alımı, %33,60 oranında hizmet alımı ve %21,79 oranında da yapım işlerine ait olduğu görülmektedir. Tutar bazında bakıldığında ise, harcamaların %22,02'si mal alımı, %25,47'si hizmet alımı, % 52,51'i ise yapım işleri için yapıldığı görülecektir.³ 2011 yılı kamu ihalelerin de yabancı uyruklu yükleniciler ve ihale bedelleri yerli yüklenicilerin %5'i oranında gerçekleşmiştir. Buna göre;

Tablo 3

Türkiye'de 2011 Yılı Kamu İhaleleri (.000 TL)

Yüklenici Uyrugu	Yüklenici sayısı	İhale Bedeli
TC	51.425	71.077.357.000.-TL
AB	286	3.328.087.000.-TL
ABD	104	140.146.000. TL
DİĞER	97	312.858.000.-TL

http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2011_yil_sonu_kamu_alimleri_raporuv2.pdf (Erişim Tar: 01/02/2020)

Yabancı uyruklu yüklenicilerin toplam sayısı 487 iken yerli yüklenicilerin sayısı 51.425 olmuştur. Yabancı yükleniciler içinde en fazla pay AB ülkelerine ait olup toplam içinde %4,5 civarında gerçekleşmiştir.

³ http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2011_yil_sonu_kamu_alimleri_raporuv2.pdf
[2017]

Tablo 4

Türkiye’de 2012 Yılı Kamu İhaleleri (.000 TL)

İhale sayısı	Değişim %	Tutar	Değişim	GSYİH	Oran
157.558	%8,66	76.634.709	%9,7	1.416.798.000	%5,4

http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2012_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pd (Erişim Tar: 01/02/2020)

2012 yılı verilerine bakıldığında kamu ihalelerinde ihale sayısında %8,66 oranında artış gözlenmiştir. İhale bedelinde ise %9,7 oranında değişim görülmektedir. 2012 yılında kamu ihalelerinin GSYİH içindeki payın %5,4 olduğu ve bir önceki yıla göre %1 oranında düşüş görülmüştür. Enflasyon oranı dikkate alındığında değişimin daha fazla olacağı muhtemeldir.

Tablo 5

2012 Yılı Kamu İhalelerinin Uyuşuna Göre Dağılımı

Yüklenici Uyuşu	Yüklenici sayısı	İhale Bedeli
TC	21.874	81.514.069.000
AB	221	1.051.825.000
ABD	84	59.713.000
DİĞER	75	1.218.859.000

http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2012_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pd (Erişim Tar: 01/02/2020)

Yukarıdaki verilere göre 2012 yılında %99,14 oranında yerli yükleniciler, %0,86 oranında ise yabancı yükleniciler üstlenmişlerdir.

Tablo 6

Türkiye’de 2013 Yılı Kamu İhaleleri (.000 TL)

İhale sayısı	Değişim %	Tutar (.000)	Değişim	GSYİH	Oran
175.724	%7,2	89.237.530	%8,5	1.567.289.239	%5,6

http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2013_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pd (Erişim Tar: 01/02/2020)

Bu sonuçlara göre, 2013 yılında 175.724 ihale yapılmıştır. 18.400 ihale sonradan iptal edilmiş olup, 2013 yılı içinde 129.093 ihale bulunmaktadır. Sözleşme bedeli toplamı 89.237.530.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamlar içinde doğrudan temin yolu ile yapılan kamu alımları bulunmamaktadır. Doğrudan temin yolu ile yapılan kamu alımları 6.433.774.000 TL’dir. Yani toplam 95.671.304.000 TL olarak gerçekleşmiştir.

Ayrıca 2013 yılında Kamu İhale Kurumuna gönderilen ve doğrudan temin kapsamında gerçekleştirilen kamu alımlarının tutar olarak %59,14’ü mal alımı, %5,56’sı yapım işi, %30,19’u hizmet alımı ve %5,11’i ise danışmanlık hizmet alımı için harcanmıştır.

Devlet Etkisi ile Sermaye Birikimi ve Türkiye Örneği (2011-2018)

Tablo 7

2013 Yılı Yabancı Yüklenicilerin Oranları

Yüklenici Uyuğu	Yüklenici sayısı	İhale Bedeli
TC	47.714	97.014.878.000.-TL
AB	198	1.310.054.000.-TL
ABD	52	55.421.000.-TL
DİĞER	84	689.973.000.-TL

http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2013_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf (Erişim Tar: 01/02/2020)

2013 yılında uyruklarına göre yüklenicilerin sayısına bakıldığında, ilgili dönemde, yabancı yüklenicilerin toplam sözleşmeler içindeki payı tutar olarak %2,08, sözleşme adedi olarak %0,23 olmuştur. Yerli sözleşme sayısı toplam içinde %99 üzerindedir. Yüklenici başına düşen ortalama sözleşme sayısı ise 3,80 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 8

Türkiye’de 2014 Yılı Kamu İhaleleri (.000 TL)

İhale sayısı	Değişim %	Tutar	Değişim	GSYİH	Oran
157,879	- %12	97.420.824	%9	1.748.167.817	%5,6

http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2014_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf (Erişim Tar: 01/02/2020)

2014 yılında yapılan ihale sayısı 157.879’dur. Bu sayının 91.107’si ihale usulleri kapsamında gerçekleştirilmiştir. Diğerleri ise istisna kapsamında gerçekleştirilmiştir. İlgili dönemde gerçekleştirilen toplam kamu alımları tutarı 97.420.824.000 TL’si Kanunda belirtilen ihale usulleri kapsamında gerçekleştirilmiştir. İhale usulü kapsam dışındaki toplam ise, 8.393.401.000 TL’si istisna kapsamında, 7.419.983.000 TL’si doğrudan temin yoluyla ve 260.708.000 TL’si ise kapsam dışında gerçekleştirilen alımlara ilişkindir. Bunlarla beraber 113.494.916.000 TL tutarında ihale gerçekleştirilmiştir. Bu verilere göre GSYİH içindeki pay %6,49 olarak hesaplanmaktadır. Tablo’daki veri istisnaları kapsamamaktadır.

Tablo 9

2014 Yılı Yabancı Yüklenicilerin Oranları (.000 TL)

Yüklenici Uyuğu	Yüklenici sayısı	İhale Bedeli
TC	47.607	104.359.989.840
AB	238	975.251.540
ABD	64	64.973.500
DİĞER	137	674.717.770

Kaynak: http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2014_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf (Erişim Tar: 01/02/2020)

Şahin ÇETİNKAYA

2014 yılındaki verilere göre yabancı uyrukluların kamu ihalelerindeki payları %1,62 düzeyindedir. AB ülkeleri en fazla sayıda gerçekleşmiştir. 2014 döneminde, yabancı yüklenicilerin sözleşmelerinin adedi 439 dur. Firma başına düşen ortalama sözleşme sayısı 3,75'tir. Yerli firmaların oranı %99,73 olarak gerçekleşmiştir. Tutar olarak bakıldığında ise 104 milyar TL tutar ile %99 üzerinde yerli yüklenici ağırlığı görülmektedir.

Tablo 10

Türkiye'de 2015 Yılı Kamu İhaleleri (.000 TL)

İhale sayısı	Değişim %	Tutar	Değişim	GSYİH	Oran
164.327	%9.6	128.244.122	%31,6	1.953.561.332.	%6,54

http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2015_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf (Erişim Tar: 01/02/2020)

2015 yılında 8.017 merkezi idare, 3.224 yerel idare (alt harcama birimleri dahil) ile Kanun kapsamında yer alan diğer 970 idare (KİT, BİT, DS..) tarafından 164.327 ihale yapılmış, 128.244.122 milyar TL tutarında mal alımı, yapım işi, hizmet alımı ve danışmanlık hizmet alımı için ödeme yapılmıştır. Kapsam dışı gerçekleştirilenlerle beraber toplam 189.395 sözleşme imzalanmış ve 148.434.787 TL tutarında ihale gerçekleştirilmiştir.

Tablo 11

2015 Yılı Yabancı Yüklenicilerin Oranları (.000 TL)

Yüklenici Uyuğu	Yüklenici sayısı	İhale Bedeli
TC	48.775	138.139.931
AB	186	770.500
ABD	48	25.371
DİĞER	106	1.222.225

http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2015_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf (Erişim Tar: 01/02/2020)

İstisnalar ile beraber uyuğuna göre dağılımlarda yerli yüklenicilerin %99'un üzerinde bir ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. İkinci olarak AB ülkelerinin ağırlığı görülmektedir.

Tablo 12

Türkiye'de 2016 Yılı Kamu İhaleleri (.000 TL)

İhale sayısı	Değişim %	Tutar	Değişim	GSYİH	Oran
160.437	- %1,02	155.661.190	%21	2.608.525.749	%5,9

http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2016_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf (Erişim Tar: 01/02/2020)

2016 yılında 160.437 ihale yapılmış, bu ihalelerden 15.951'i ihale tarihinden sonra iptal edilmiştir. 01.01.2016 – 31.12.2016 döneminde Kuruma sözleşme bilgisi gönderilen ve iş başlangıcı 2016 yılı olan 122.632 ihale bulunmaktadır. Bu ihaleler 12.299 idare tarafından gerçekleştirilmiştir. Kuruma

[2020]

Devlet Etkisi ile Sermaye Birikimi ve Türkiye Örneği (2011-2018)

bilgisi gelen sözleşme sayısı 177.231 olurken, sözleşme bedeli toplamı 169.846.093.000 TL olup, belirtilen rakamlar doğrudan temin yolu ile yapılan kamu alımlarını kapsamamaktadır. Doğrudan temin yolu ile yapılan kamu alımlarının toplam bedeli ise 3.817.742.000 TL'dir. Bağitlanan 177.231 adet sözleşme, 48.151 adet gerçek/tüzel kişi tarafından yüklenilmiştir.

Tablo 13

2016 Yılı Yabancı Yüklenicilerin Oranları

Yüklenici Uyuğu	Yüklenici sayısı	İhale Bedeli
TC	47.879	167.385.853
AB	156	864.388
ABD	31	12.945
DİĞER	91	1.582.907

http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2016_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf (Erişim Tar: 01/02/2020)

Yabancı yüklenici sayısı diğer yıllarda olduğu gibi %1 in altındadır. 2016 yılı kamu ihalelerinin GSYH içindeki oranı %5,9 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 14

Türkiye'de 2017 Yılı Kamu İhaleleri (.000 TL)

İhale sayısı	Değişim %	Tutar	Değişim	GSYİH	Oran
135.260	-%16	210.299.799	%35	3.110.650.155	%6,7

http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2017_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf (Erişim Tar: 01/02/2020)

2017 yılında Kuruma sözleşme bilgisi gönderilen ve iş başlangıcı 2017 yılı olan 114.606 ihale bulunmaktadır. Bu ihaleler 12.283 idare tarafından gerçekleştirilmiştir. Kuruma bilgisi gelen sözleşme sayısı 165.990 olurken, sözleşme bedeli toplamı 229.604.053.000 TL olup, belirtilen rakamlar doğrudan temin yolu ile yapılan kamu alımlarını kapsamamaktadır. Doğrudan temin yolu ile yapılan kamu alımlarının toplam bedeli ise 3.286.233.000 TL'dir. Bağitlanan 165.990 adet sözleşme, 49.596 adet gerçek/tüzel kişi tarafından yüklenilmiştir. 2017 yılı kamu ihaleleri GSYİH içinde %6,7 oranında bir yer tutmuştur. Kamu ihaleleri için ödenen bedeller, bir önceki yıla göre %35 oranında artış göstermiştir.

Tablo 15

Türkiye'de 2018 Yılı Kamu İhaleleri (.000 TL)

İhale sayısı	Değişim %	Tutar	Değişim	GSYİH	Oran
112.446	-%20	174.990.037	%20	3.724.387.936	%4,6

http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2018_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf (Erişim Tar: 01/02/2020)

2018 yılı ihale sayısında %20 oranında düşüş olmakla beraber, ihale ödeneklerinde ise %20 oranında artış yaşanmıştır. GSYİH içindeki pay ise %4,6 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 4: Türkiye’de GSYİH içinde Kamu – Özel Yatırım oranlarının Dağılımı

Kaynak:<http://www.sbb.gov.tr/yatirimlar/yatirimlarin-gsyh-ve-myb-icindeki-payi/> yaranılmıştır.

Bu veriler ışığında merkezi bütçeden kamu yatırımlarına yarılan paylara bakıldığında, Grafik’te görüldüğü gibi 2011-2018 dönemi içinde merkezi bütçe içindeki kamu yatırım payları %10 olarak seyretmiştir. En yüksek dönem olan 2015 döneminde bu oran %11,6 olarak gerçekleşmiştir. Kamu harcamalarındaki önemli kalemlerden biri olan kamu yatırımı sermaye birikiminde önemli rol oynamaktadır.

Grafik 5: Türkiye’de GSYİH içinde Kamu – Özel Yatırım Oranlarının Dağılımı

Kaynak:<http://www.sbb.gov.tr/yatirimlar/yatirimlarin-gsyh-ve-myb-icindegipayiyaralanilmistir>.

2011-2018 dönemlerine ait kamu ve özel yatırımların GSYH içindeki oranlarına bakıldığında, kamu yatırımları %3,8 ile %4,1 aralığında seyrettiği görülmektedir. Özel sektör yatırımlarında ise oranın da %24 ile %27 aralığında olduğu görülmektedir.

SWOT ANALİZİ İLE SERMAYE BİRİKİMİNDE DEVLET ETKİSİ

Analizler belirsizlikleri ortadan kaldırmak için yapılır. Swot analizi devam eden bir durumun çok yönlü değerlendirmesini yapmak için kullanılan önemli bir bilimmetoddur. Analiz edilecek olay tanımlandıktan sonra uygulamada güçlü-zayıf yönler, fırsat-tehdit oluşturacak durumlar ele alınır,Bir nevi fizibilite raporu gibi rapor üzerinde tüm yönlerin değerlendirmesi yapılmış olur. Bu analiz sonucuna göre hipotez ele alınır. Şimdi bu çalışma da, “sermaye birikiminde devlet etkisi vardır” Sermaye birikiminde devlet etkisi görülmesinin swot analizine göre değerlendirilmesi yapıldığında şöyle bir tablo ortaya çıkacaktır.

Sermaye Birikimi SWOT Analizi Görüntüsü

S
W
O
T

Güçlü Yönler (Strengths)

- Yatırım
- Dış ticaret
- İstihdam
- Yasal düzenlemeler

Zayıf Yönler (Weaknesses)

- Rekabetin olumsuz etkisi
- Sermayenin etkin kullanılamaması
- Fizibilitenin tam yapılamaması
- Etkin kaynak kullanım analizinin yapılamaması

Fırsatlar (Opportunities)

- Yabancı sermaye ortaklıkları
- Dışsal ekonomi oluşumu
- Uluslararası dışsal ekonomilerden faydalanma şansı

Tehditler (Threats)

- Devletin maddi çıkarlar için kullanılma riski,
- Kamu zararına işler yapılma riski
- Gelir adaletsizliğinin artma riski,
- Rekabet gücünün azalma riski

Burada tespit edilen güçlü-zayıf, fırsat-tehdit başlıklarını genişletilerek ale alınması hipotezimizin değerlendirilmesinde faydalı olacaktır.

GÜÇLÜ YÖNLERİ

- Dış rekabete karşı devlet desteği ile büyüyen önemli bir milli güç olma özelliği olan şirketler ortaya çıkarır,
- Ulusal piyasada istihdamı artırıcı etki yaratır,
- Devletten aldığını sermaye olarak kullanacak ve ekonomide büyüme etkisi yaratacak yatırımcı şirketler ortaya çıkarılmış olur,
- Bu şirketler devlet destekli olduğu için zarar veya iflas durumu çok zayıftır,
- Devlet tarafından uluslararası arenada rekabet edecek özel sektör kuruluşları ortaya çıkarılmış olur,
- Yatırım için sermaye sorunu olan müteşebbisler, devlet tarafından cesaretlendirilmiş olur,
- Üretilenler ulusal piyasada satılırken, dış ticareti pozitif etkilemesi beklenir.
- Kamu sermayesini kar amacıyla kullanan bir kesim yaratılmış olur,
- Tüketim içinde kamu kaynakları kullanılarak, geliştirilen sektörlerin iş yapması sağlanmış olur,

-Büyük sanayi kuruluşlarının desteklenmesi dışsal ekonomi oluşumuna neden olur,

ZAYIF YÖNLERİ

-Bu tür sermaye oluşumunda en büyük alıcı devlet olduğundan büyüme içeride daha hızlı olur, uluslararası piyasada çok bir etkinlik gösteremez,

-Yabancı ortaklıklar yurt içinde iktidara yakın kesimleri kullanarak, devlet kaynaklarını dolaylı olarak kendilerini büyütecek ortaklıklar yapabilirler,

-Yerli piyasada iktidara yakın olmayanların kamu kaynaklarını kullanmaları engellenebilir,

-Kaynak kullanımında verimlilik analizi siyasetçilerin etkisi ile yapılamaz,

FIRSATLAR

-Uluslararası şirketlerle dev şirketlerle ortak olabilecek dev işletmeler yaratılabilir,

-Belli sektörlerde kar amacıyla yapılan dışsal ekonomi oluşumu sağlanabilir,

-Ekonomik göstergelerde istihdam, üretim,

TEHDİTLER

-Bu tür şirketlerin siyasetçilerle ortak menfaatler çerçevesinde devletin ihtiyacı olmayan şeylerin alınıp satılması yoluyla kamu zararına neden olunabilir,

-Kamu gücü ile sermaye birikimi gelir adaletinde olumsuzluğa neden olur. Bu durumun tespiti oldukça zor olur.

-En büyük alıcı devlet olunca bu şirketler hızla büyürler, ancak rekabet için politika geliştirmezler,

-Bu tür şirketler belli sosyal sınıfların oluşmasına neden olacağından, toplumda kamu kaynaklarından semiren bir kesim oluşturmuş olur,

-Devlet kaynaklarını rahat kullanmak için yönetimin her kademesine nüfuz edip, bürokraside rantçı bir kesim oluşmasına neden olabilir,

-Bireysel anlamda elde edilemeyecek kadar büyük sermayeyi belli bir kesime aktararak haksız bir zenginleşmeye neden olunur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Swot analiz sonuçlarına bakıldığında Türkiye’de devlet destekli bir sermaye birikimi olduğu anlaşılabacaktır. Çünkü güçlü yanlarda belirtilen istihdam, dışticaret, yasal düzenleme gibi başlıkların hepsi gerçekleşmiş durumlardır. Örneğin zorunlu yazar kasa uygulaması, devlet destekli elektronik ürün satan şirketlerin büyümesine gösterilebilecek en güzel örneklerdendir. Bu durumun benzeri bir çok alanda yaşanmaktadır. Zayıf yönler bakımından da yine devlet ihalelerinde en büyük payı alan şirketlerin, Türkiye’de en büyük şirket sıralamasında yer alanların başında olduğu görülecektir. Güçlü yönler bakımından devlet tarafından desteklenen sermaye sahiplerinin uluslararası arena da önemli işler yaptığı görülmektedir. Örneğin son dönemde çok yakından takip edilen TOGG projesindeki şirketler devlet desteği ile uluslararası piyasada otomotiv sektöründe yerli bir marka oluşturma çabası içindeler. Bu proje özel sektörde hiçbir şirket tarafından yapılmak istenmeyen bir projeydi. Şu anda önümüzdeki on yıl içinde dünya piyasasında yaratılacak olan yeni otomotiv markası ile uluslararası dev bir şirket ortaya çıkacaktır. Bunun oluşması devlet teşviki ve desteği ile olmuştur. Türkiye’de kamu ve özel sektör yatırımları incelendiğinde özel sektör yatırımlarının açık ara önce gittiği görülecektir. Özel sektör yatırımlarında kamu ihalelerinin payı yukarıda incelendiğinde her yıl %4-%6 arasında GSYİH içinde bir paya sahip olduğu görülmektedir.

Kamu yatırımlarından çok fazla özel sektör yatırımı olması ülkede devletin sermaye birikimine verdiği desteğin azaldığı kanaatini güçlendirebilir. Ancak Türkiye’de yüksek ciro lu dev şirketlere bakıldığında, özelleştirme sonrası ortaya çıkan dev işletmelerinde olduğu görülecektir. Bu işletmeler daha önce kamuya ait olan şirketlerin özel sektör tarafından devralınan kuruluşlardır. Kar amaçlı şirket haline dönüşmesinden dolayı yüksek ciro lu köklü şirketler haline gelmiştir.

Hipotezimizdeki gelişmiş ülkelerde kamu destekli sermaye birikiminin, gelişmekte olan ülkelere göre daha az olduğu görüşünü destekleyen birçok örnek literatürde bulunmaktadır. Örneğin her yıl yayınlanan Forbes dergisi 500 şirket sıralamasında bulunan uluslararası şirketlerin çalışma alanları alt yapı, ulaşım, inşaat, vb kamu kaynaklı yatırımlarda akla gelen şirketler değildir. Bu şirketlerin faaliyet alanları gıda, bilişim ve otomotiv gibi farklı alanlardır. Kamu ihalelerinde en büyük payı alan Türk şirketlerinin havaalanı inşaatı yapan şirketler olduğu ve Türkiye’de en büyük 500 şirket sıralamasında yer aldıkları görülmektedir. Buna göre Türkiye’de kamu destekli sermaye birikimi olduğu söylenebilir. Cumhuriyet dönemine bakıldığında da görülmektedir ki, kamu ihaleleri ağırlıklı çalışan, devlet teşviklerinden yararlanan şirketler ülke

ekonomisini hem yurt içi hemde yurt dışı pazarlarında temsil eden bayraktar şirketler olmuşlardır. Günümüzde özellikle özelleştirme sonrası ortaya çıkan bu tür işletmelerin sayısı farklı şekilde artmıştır. Artık kamu şirketleri olmadığından onların yerine devlete mal ve hizmet satan yeni şirketler kurulmuştur. Yani özelleştirme ile önceden devletin ürettiği mal hizmetlerden ötürü ancak dışsal ekonomiye uygun şirketler büyürken, artık esas kaynak şirketlerde devlet paralelinde büyümeye başlamıştır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Cebeci, A. (2013). 2000’li Yıllarda Türkiye’deki kamu yönetimi değişimini çözümlemek. *Marmara Üni. İİB Dergisi*, 35(2),175-206, Doi: 10.14780/iibdergi.201324464
- Ersoy, A. (2008). *İktisadi Teoriler ve Düşünceler Tarihi*. Nobel akademik yay.
- İnsel, A. (2001). Malî sermaye birikimi rejimi. *Birikim Dergisi*, 145,10-19
- Karataş, M. & Çankaya, E. (2010). İktisadi kalkınma sürecinde beşeri sermayeye ilişkin bir inceleme. *M. Akif Ersoy Üni. Sosyal Bilimler Dergisi*, 3,29-55, Doi: 10.20875/makusobed.508782
- Kargı, B.(2010). *Sermaye Birikimi ve Sermaye Fraksiyonları Sentezinde Kamu Kesimi Etkinliğindeki Değişim: 1980 Sonrası Dönemde Türkiye’de Özelleştirme*. Yayınlanmış doktora tezi, Marmara Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kazgan, G. (2012). *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*. Remzi Kitabevi
- Koraltürk, M. (1997). *Türkiye’de Sermaye Birikimi Sorununa Tarihsel Perspektiften Bir Bakış ve Ahmet Hamdi Başar’dan Seçmeler*. Sermaye piyasası kurulu yayınları.
- Mandel, E. (1998). *Marksist Ekonomi Kuramına Giriş*. İstanbul toplumsal dönüşüm yayınları.
- Pehlivan, Ö. (2015). *Türkiye’de Sermaye Birikimi 1923-1950*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Siretli, M. (2015). *Türkiye’de Kamu Sermaye Birikiminin Bölgesel Büyüme Üzerine Etkisi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Saygılı, Ş., Cihan, C. & Yurtoğlu, H. (2005). *Türkiye Ekonomisinde Sermaye Birikimi ve Verimlilik 1972-2003*. DPT yayınları no:2686

Tabakoğlu, A. (1986). *Türk İktisat Tarihi*. Dergah yayınları.

Savaş, V. (2007). *İktisatın Tarihi*. Siyasal kitabevi.

Yumuşak ,İ. & Bilen, M. (2000). Gelir dağılımı - Beşeri sermaye ilişkisi ve Türkiye üzerine bir değerlendirme. *K.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 77-96.

2011 yılı kamu alımları raporu, http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2011_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf, Erişim Tarihi: 01/02/2020.

2012 yılı kamu alımları raporu, http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2012_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf, Erişim Tarihi: 01/02/2020.

2013 yılı kamu alımları raporu, http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2013_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf, Erişim Tarihi: 01/02/2020.

2014 yılı kamu alımları raporu, http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2014_il_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf, Erişim Tarihi: 01/02/2020.

2015 yılı kamu alımları raporu, http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2015_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf, Erişim Tarihi: 01/02/2020.

2016 yılı kamu alımları raporu, http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2016_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf, Erişim Tarihi: 01/02/2020.

2017 yılı kamu alımları raporu, http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2017_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf, Erişim Tarihi: 01/02/2020.

2018 yılı kamu alımları raporu, http://dosyalar.kik.gov.tr/genelRaporlar/2018_yil_sonu_kamu_alimlari_raporuv2.pdf, Erişim Tarihi: 01/02/2020.

Kamu yatırımları GSYH payları, <http://www.sbb.gov.tr/yatirimlar/yatirimlarin-gsyh-ve-myb-icin-deki-payi/>, Erişim Tarihi: 05/02/2020.

<https://ppi.worldbank.org/en/snapshots/rankings>, Erişim Tarihi: 04/02/2020.

<https://fortune.com/fortune500/>, (Erişim Tar: 01/02/2020)